

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT

ALS BENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr H. Bergema, Karoel; Dr F. A. den Boeft, Rotterdam; Dr E. T. v. d. Born, Heemstede; Mr A. Bouman, Potterdam; Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Mevr. W. Cremer—de Vries, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. v. Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis—Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herken, Ermelo; Dr B. Holwerda, Amersfoort; A. Janse, Biggkerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. L. Koole, Vreeland; Dr E. D. Kraam, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr J. v. d. Linden, Poerworedjo; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Mevr. C. E. Th. Luijkemaar Francken, Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meijma, Groningen; Dr H. Mulder, Deventer; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Dr H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wollega; D. Stroot, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia Pa.; Dr C. Veenhof, Haarlem; Drs M. B. v. 't Veer, Groningen; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr H. J. Westerink, Leiden; Dr D. K. Wielenga, Capelle a. d. IJssel; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Dr S. U. Zuidema, Solo.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V., Goes.
Telefoon No. 58. — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Het koninkrijk Gods en de koninkrijken der aarde, I. — Uit de Schrift: De boetegezant - Gods laatste geschenk, Openb. 11:3. — Kerkelijk leven: „Het verbond Gods“, V. Scheuring in Amerika, XII. Prof. Wijn-gaarden over Jeremia 31. De Kleine Catechismus van Zacharias Ursinus, IX. — Even parkeren: Een merkwaardig gebed. — Literatuur en kunst: Twee boeken uit de V.C.L.-bibliotheek. — Uit de buitenl. kerken: Eene Amerikaanse synode in zitting, IV. — Uit het pol. en soc. leven: Christendom en Economie, II. — Perschoonw. — Kerkenieuws. — Bijlage: Heidelb. Catechismus, blz. 193—200.

HOOFDARTIKEL

„Het Koninkrijk Gods en de Koninkrijken der aarde.“¹⁾
(Art. 36.)

I.

„Verbond en Koninkrijk.“

De verhouding van Kerk en Staat is nog een vraagstuk. Een vraagstuk dat ten volle onze belangstelling verdient. Het vraagstuk bestaat in de praktijk en waarlijk niet alleen buiten de grenzen van ons land. Al zou dat op zich zelf reeds voldoende reden zijn er ons mee bezig te houden. Echter het probleem bestaat nog evengoed in ons land. Wat betreft de kerkelijke belijdenis, legt de voortdurende stroom van literatuur, w.o. b.v. een brochure als die van Dr van Lonkhuyzen uit eigen kring²⁾, getuigenis af van het bestaan van het probleem, terwijl op politiek terrein de hoofdar-tikelen in „De Standaard“ in den laatsten tijd³⁾ het bewijs leveren.

Op dit punt gaan niet alleen Roomsche en protestantsch-christelijke politieke partijen uiteen — maar ook ligt hier verschil tusschen die protes-tantsch-christelijke partijen onderling. Men zal zeker bij het debat over dit punt niet kunnen zeggen, dat 't over een futiliteit gaat, die weinig praktische beteekenis heeft.

Het is reeds zonder meer duidelijk dat we dit probleem niet zonder meer naar het politieke terrein verwijzen. Een redeneering als: „politiek is de zaak niet opgelost, maar als kerk hebben we ons standpunt bepaald“, met een verwijzing naar art. 36, houdt geen steek. Niet alleen is art. 36 gewijzigd (en was dus blijkbaar niet af), maar ook, er zullen er onder ons niet veel zijn, die meenen dat na de wijziging van 1905, waarbij één zinsnede zonder meer weggelaten is, dat art. 36 wel af is, het standpunt van de kerk in deze kwestie is bepaald. Ik verwees al naar Van Lonkhuyzen, die, naar ik meen, terecht bezwaren tegen deze redactionele wijziging inbrengt. En in de erkenning van het vraagstuk staat hij zeker niet alleen. Ik zou nog kunnen wijzen op wat Dr Popma in zijn referaat over de „Hedendaagsche vragen over de Algemeene Genade“ schreef.⁴⁾

„Dm — men kan niet zeggen: „Nu ja, 't vraag-stuk is wel niet door- en uit-gedacht“, en we zijn er niet mee klaar — maar praktisch hebben we de oplossing toch gevonden met „een vrije

Kerk in een vrijen Staat“. Allereerst moet daar-legenover zeker de vraag gesteld of we wel een afdoende praktische regel kunnen hebben, als 't vraagstuk niet is doorgedacht. Maar bovendien is in dit speciale geval de praktische regel zeker niet afdoende. Wie immers den praktischen regel „een vrije kerk in een vrijen staat“ goed aanziet, moet opmerken dat hier wel kerk en staat van elkaar worden losgemaakt, maar daarmee wordt dan ook over de positieve verhouding van kerk en staat nog niets gezegd. Anders gezegd: onze praktische regel stelt vast dat er een afstand is, maar regelt de verhouding van de twee grootheden aan weerszijden van dien afstand niet.

Het vraagstuk van de verhouding van kerk en staat, dat ik wil bespreken, heb ik in den titel aangeduid als de verhouding van het Koninkrijk Gods en de aardsche koninkrijken. Van deze op-zettelijke verandering zal ik in de eerste plaats rekenschap hebben te geven. Daarna zal ik, omdat de kwestie van art. 36 niet te verstaan is zonder het historisch verband eenigszins te kennen, de voorgeschiedenis van art. 36 in korte trekken moeten toelichten. Waarna we in de derde plaats de aangebrachte of voorgestelde wijzigingen van art. 36 kunnen nagaan, om tenslotte de verhou-ding uit de Schrift te zien en te trachten enkele praktische richtlijnen te trekken.

De omzetting van het vraagstuk over de verhouding van kerk en Staat in het vraagstuk over de verhouding van het Koninkrijk Gods en de aard-sche koninkrijken, is meer dan een kwestie van woorden. Met deze omzetting doen we, meen ik een belangrijken stap in de richting van een even-tuele oplossing. Deze belangrijkheid wettigt even breder op deze omzetting in te gaan.

Er is reden om in plaats van: de kerk, te spreken van: het Koninkrijk Gods. Daarvoor is aller-eerst een principiële reden. Deze reden is, kort omschreven, dat in de Schrift het Koninkrijk Gods totaal iets anders is dan de kerk. Nu staat de zaak zóó, dat onder ons geen welomschreven definitie van het Koninkrijk Gods bestaat. Onder eenige reserve zou ik het Koninkrijk Gods als volgt wil-len omschrijven: Het Koninkrijk Gods is het herstel van de heerschappij Gods in den, van Hem afgevallen, kosmos.

Echter liggen in ons dagelijksch spraakgebruik de begrippen kerk en Koninkrijk Gods vlak bij elkaar. Onder arbeid in het Koninkrijk Gods verstaan we allereerst 't werk van zending en evan-gelialisatie, misschien 't werk op sociaal terrein — maar in elk geval verstaan we er onder een werk dat in meer of minder nauw verband staat met de kerk en vallen we het op als een, min of meer bepaald, DEEL van heel ons werk dat we op aarde doen.

Nu heeft ook Dr Popma in zijn referaat op dat onderscheid tusschen kerk en Koninkrijk Gods gewezen. Hij erkent dat onderscheid als zóó be-langrijk, dat hij oordeelt, dat de vraag naar de verhouding van de christelijke overheid en het Koninkrijk Gods pas beantwoord kan worden „als breder gehandeld is over kerk (als instituut en organisme) en Koninkrijk Gods“⁵⁾. Het spijt mij dat hij daarbij geen aandacht schonk aan wat ik juist over dit punt in mijn dissertatie schreef⁶⁾ — omdat ik nu van zijn ongetwijfeld opbouwende critiek geen gebruik kan maken. Ik houd nu uit zijn opmerking niet meer over dan dat ook hij 't onderscheid van kerk en Koninkrijk Gods erkent en dan nog wel als zeer belangrijk.

Voor ik verder ga, dien ik nu eerst de boven gegeven definitie van het Koninkrijk Gods, uit de Schrift gevonden, nader toe te lichten en 't verschil tusschen deze omschrijving en ons spraak-gebruik aan te geven. De Graaf heeft in z'n referaat over het Koninkrijk Gods voor de Cal-vinistische Studentenbeweging⁷⁾ gewezen op de verhouding van Verbond en Koninkrijk. De rede-neering van De Graaf komt hierop neer: Verbond en Koninkrijk omvatten dezelfde kringen. Met Ver-bond wordt die kring in het Oude, met Koninkrijk in het Nieuwe Testament aangeduid. Bij Verbond staat meer de gemeenschap met God op den voor-grond, bij Koninkrijk de heerschappij van God over den mensch. In Gen. 1 wordt ons 't Konink-rijk geopenbaard, en in Gen. 2 't Verbond. En dan zegt hij: „We mogen nooit vergeten dat achter Gen. 2, Gen. 1 staat. Te zijner tijd moet het Koninkrijk naar voren komen.“⁸⁾

In dezelfde richting (heerschappij in 't Nieuwe Testament voor gemeenschap in 't Oude) wijst ook de onderscheiding in beteekenis van 't woord voor Verbond in het Oude Testament (Berith) en het Nieuwe Testament (diatheke). Prof. Grosheide zegt daarvan in zijn „Kommentaar op Mattheus“⁹⁾: „In het oudtestamentisch woord staat meer het dileurisch karakter op den voorgrond, in het nieuwtestamentisch meer het monopleurisch ka-rakter.“

In mijn dissertatie heb ik dezelfde punten onder-zocht op de brieven van Paulus. Wanneer ik me ook in 't vervolg voor de Schrift tot de brie-ven van Paulus beperk, is dat om persoonlijke redenen. Te zijner tijd hoop ik 't onderzoek van de Schrift op dit punt uit te breiden. Voorloopig is deze beperking ook geen bezwaar, omdat een bepaald onderdeel van de Schrift niet met 't geheel van de Schrift in strijd zal zijn.

Wat nu mijn eigen onderzoek inzake dit punt betreft, wijs ik allereerst op 1 Kor. 6. Paulus spreekt daar over het al of niet beërven van het Koninkrijk. Tegenover vs. 11a, dat spreekt van het niet beërven van het Koninkrijk, verwachten we in vs. 11b iets over het wel-beërven. In plaats daarvan spreekt de apostel over den doop, als teken des Verbonds. Wanneer Paulus dus wil spreken over het deelhebben aan het koninkrijk, kan hij dat blijkbaar doen door te spreken over het behooren tot het Verbond.

In dit licht is 't van beteekenis dat Paulus in Kol. 4:11, sprekende over de Joden van wien er twee medearbeiders zijn in het Koninkrijk, in dat verband de Joden aanduidt met den term „uit de besnijdenis“. Krachtens de besnijdenis mocht van alle Joden verwacht, dat ze medearbeiders in het Koninkrijk zouden zijn. Weer dus 't verband tusschen Verbond (besnijdenis) en Koninkrijk, dat op de gelijkheid van de twee kringen (Verbond en Koninkrijk) duidt.

Blijkens Ef. 2:11—18 is het burgerschap van het Koninkrijk nu niet meer (dus vroeger wel), beperkt tot 't volk des Verbonds. De kring van burgers was dus de kring van het Verbond.

En tenslotte, in Rom. 4:10b, 11, wordt de be-snijdenis, het zegel des Verbonds, als het zegel der gerechtigheid des geloofs genoemd. (Overgeno-men is deze uitdrukking in ons doopsformulier, waar in 't verband ook sprake is van het Konink-rijk.) En deze gerechtigheid is, juist blijkens die eerste hoofdstukken van den brief aan de Romei-nen, bij Paulus een synoniem van het Koninkrijk. Dan heet 't zegel van het Verbond hier 't zegel van 't Koninkrijk.

We mogen ook uit de brieven van Paulus conclu-deeren, dat Verbond en Koninkrijk dezelfde groot-

7) S. G. de Graaf. Het Koninkrijk Gods. (Uitgave van Calv. Stud. Bew. 1936.)

8) De Graaf, Kon. Gods, p. 16, 17.

9) Dr F. W. Grosheide. Kommentaar op Mattheus, p. 317.

1) We herinneren — zulks ter voorkoming van overhaas-te conclusies — aan den door onze Redactie voor hoofdar-tikelen steeds gehandhaafden, en in het openingsnummer van ons blad aanstonds vooropgeplaatsten regel, dat meer dan één reformatorische strooming aan het woord zou kunnen komen. — Redactie.

2) Dr J. v. Lonkhuyzen. De blijvende Schriftuurlijke grondgedachte van art. 36 onzer geloofsbelijdenis. Wever, Franeker, 1939.

3) Men zie, vooral „De Standaard“ van Zaterdag 3 Juni 1939.

4) S. J. Popma. Hedendaagsche Vragen aangaande de Al-gemeene Genade. (Publicaties van de Reunisten-organisatie van N. D. D. No. 11.)

5) Popma. Vragen aangaande de Algemeene Genade, p. 20.

6) Het Koninkrijk Gods bij Paulus.